

วิทยาศาสตร์

นักเรียนเป็นศูนย์กลาง : ความเข้าใจผิดที่ต้องรีบแก้ไข

รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ เทา พรหมบุญ
อธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ข้าพเจ้าได้มีโอกาสพบครูในหลายโรงเรียน ทั้งในเมืองและในชนบทห่างไกล จึงค้นพบว่า ในขณะนี้นักเรียนหลายคนเข้าใจผิด เรื่อง การศึกษาที่ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ที่น่าเป็นห่วง คือ เป็นความเข้าใจผิดที่ค่อนข้างจะแพร่หลาย ไม่เฉพาะในหมู่ครู แต่ผู้ให้การอบรมครูก็อาจจะเข้าใจผิดด้วย คือ เข้าใจว่าการสอนทุกเรื่อง จะต้องให้นักเรียนทำกิจกรรม เพื่อค้นหาคำตอบหรือความรู้ด้วยตนเอง ครูหลายคนก็กังวลว่าหลายเรื่องไม่รู้อะไรจะสอนอย่างไร จึงจะเรียกว่า นักเรียนเป็นศูนย์กลาง

เพื่อให้ความเข้าใจผิดดังกล่าว ไม่แพร่ไปมากกว่านี้ ข้าพเจ้าขออัญเชิญตอนหนึ่งของพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงบรรยายเรื่อง “แนวโน้มการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ในทศวรรษหน้า” เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2542 ณ จังหวัดสงขลา ทรงนิยามเรื่องนี้ไว้อย่างกระชับและชัดเจนว่า

“แนวโน้มการศึกษาในทศวรรษหน้าอีกอย่างหนึ่งที่มีจะได้ยิน ได้ฟังกันอยู่ทุกวัน คือ การศึกษาที่ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ใน 2 - 3 วันนี้ ไปที่ไหน ทุกคนก็พูดให้ฟังถึงเรื่องนี้ แต่ก็ไม่ได้อธิบายอะไร ข้าพเจ้าเองก็ไม่ได้ไปอบรมด้วย ทำให้ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร ก็ต้องแต่งเอาเอง เข้าใจว่า วิธีการส่วนหนึ่งของการศึกษาที่ให้นักเรียน หรือเด็กเป็นศูนย์กลางนี้ เป็นสิ่งที่สอนกันมานานแล้ว ตอนข้าพเจ้าเด็ก ๆ ก็เคยได้รับการศึกษาแบบนี้ คือ ครูเอาใจใส่ส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ ด้วยการให้ สุ จิ ปุ ลิ และการศึกษา 4 อย่างนี้แหละ (คือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา) สถานศึกษาเดี๋ยวนี้ที่ใช้อยู่ก็มี แต่ปัจจุบันสถานศึกษาของเรามีเด็กมาก การศึกษาที่ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางคงทำลำบากขึ้น ที่สำคัญและควรเน้นกัน คือ ต้องส่งเสริมนักเรียนเรื่องการค้นคว้าหาความรู้” (คัดจากหนังสือ เรื่อง รัตนพิณิจ นิเทศการศึกษา รวมปาฐกถาด้านการศึกษา ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พ.ศ. 2542 หน้า 100)

พระองค์พระราชทานอรรถาธิบาย “สุ จิ ปุ ลิ และการศึกษา 4 อย่าง” สรุปได้ดังนี้

สุ คือ สุขุมปัญญา ปัญญาจากการฟัง ตีความว่า การฟัง คือ การรับสาร หรือสาระทั้งปวงจากสื่อต่าง ๆ มิใช่แต่เฉพาะการฟังทางหูอย่างเดียว

จิ คือ จินตมยปัญญา ปัญญาจากการคิด คือ รู้จักไตร่ตรอง หัดใช้เหตุผลวิเคราะห์ช่วยให้เกิดจินตนาการ และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ “สุ” มาก่อน จึงจะมี “จิ” ได้ และ “จิ” ทำให้รู้ว่า “สุ” ไหนถูก “สุ” ไหนผิดด้วย

ปุ คือ ปุจฉา แปลว่า ถาม จาก สุ และ จิ ต้องมีความปรารถนาหาคำตอบเพิ่มเติม ด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้มีปัญญางอกย่ง ๆ ขึ้น แนวโน้มทศวรรษหน้า “ปุ” เป็นเรื่องสำคัญ

ติ คือ ลิขิต จดบันทึก ต่อมาคำว่า “จด” ก็ขยายเป็น การพิมพ์ การทำฐานข้อมูลของคอมพิวเตอร์ (ข้าพเจ้าสรุปเองเพิ่มเติมว่า การจดบันทึก เป็นเครื่องช่วยจำที่สามารถนำไปรวบรวมศึกษาวิเคราะห์ หรือสังเคราะห์ ให้เป็นผลงานที่มีประโยชน์ และยังเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ได้ด้วย)

ส่วน การศึกษา 4 อย่าง นั้น พระองค์ตรัสเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกด้าน ดังนี้

พุทธิศึกษา เป็นการศึกษาเนื้อหาความรู้วิชาการที่มีหลายสาขา แต่ละสาขามีวิธีการ สุ จิ ปุ ลิ ต่างๆ กัน วิทยาการปัจจุบันมีมากมาย จึงทรงแนะว่า ให้รู้จริง หรือรู้ลึกเสียอย่างหนึ่ง แล้วรู้พอสมควร หรือรู้รอบอีกหลาย ๆ อย่าง ข้อสำคัญ คือ ต้องสามารถโยงความรู้เข้าด้วยกัน หรือหาว่าความรู้นั้นอยู่ที่ไหน แล้วจึงมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้

จริยศึกษา คือ การสอนให้มีคุณธรรม คุณธรรมนั้นไม่ใช่เน้นหนักท่องจำ คุณธรรมทางศาสนาที่สำคัญ คือ การปลูกฝังคุณธรรมในชีวิตประจำวัน ด้วยการปฏิบัติ

พลศึกษา รวมถึง สุขศึกษา สุขากิจบาล ความสะอาด การกินที่ถูกต้องตามสุขบัญญัติ การเสริมสร้างร่างกายให้แข็งแรง ด้วยการออกกำลังกายให้เหมาะสมกับสภาพร่างกาย อาจไม่จำเป็นต้องเป็นเกมกีฬา การงานต่าง ๆ เช่น ภูเรือ น ทำสวน ก็นับเป็นพลศึกษาได้ การหัดพลศึกษา ก็ไม่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์แพงเสมอไป ต้องดูแลทางจิตใจด้วย กายกับจิต ต้องพัฒนาคู่กันไป

หัตถศึกษา คือ ความสามารถใช้มือประดิษฐ์ งานหัตถกรรมหรือผลิตชิ้นงานได้ ความสัมพันธ์ระหว่างสมองกับมือจะดี ช่วยให้มือใจรักศิลปะ มีความเชื่องเย็น มีจินตนาการ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดีต่องาน และเห็นคุณค่าของการทำงาน โดยไม่รังเกียจว่าเป็นงานหนักหรืองานเบา

ข้าพเจ้าเห็นว่า ที่พระองค์ทรงบรรยายไว้ เป็นสิ่งที่นักการศึกษาไทยทุกคน ควรจดจำและยึดถือเป็นหลักสำคัญ กล่าวคือ การศึกษาที่ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ควรมุ่ง “สุ จิ ปุ ลิ และ การศึกษา 4 ด้าน” โดยวิธีการที่แตกต่างกันตามเนื้อหาวิชา สถานการณ์และระดับการศึกษา หากแต่ทุกวิธี จะต้องเล็งที่เป้าหมาย คือ การช่วยให้เด็ก สนใจศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม แก้ปัญหาเก่ง รักการทำงาน มีสุขภาพกายและใจที่ดี และเป็นคนดีของครอบครัวและสังคม

ดังนั้น การที่ครูเข้าใจว่า นักเรียนเป็นศูนย์กลาง หมายความว่า ต้องให้นักเรียนเรียนรู้ โดยการหาคำตอบต่างๆ ด้วยตนเองในทุกเรื่อง และต้องจัดโต๊ะเรียนเป็นกลุ่มๆ ให้เด็กหันหน้าเข้าหากันเสมอไปนั้น จึงเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปมากหลายกรณี เช่น การสอนเนื้อหาที่เข้าใจยาก อย่างคณิตศาสตร์ หรือการสอนทักษะใหม่ ๆ ครูต้องพยายามหาวิธีอธิบายให้นักเรียนเข้าใจ หรือ ครู จะต้องลงมือแสดงทักษะนั้นให้เป็นตัวอย่างเสียก่อน การที่ครูต้องบอกต้องทำ จึงไม่ใช่การสอนที่ผิดทาง ความเข้าใจผิดนี้อาจจะทำให้ครูละทิ้งวิธีการสอนที่ดี ๆ ที่เคยทำกันมาในอดีตไปเสียทั้งหมด ซึ่งจะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ครู และเกิดความเสียหายแก่เด็กเป็นอันมาก การทำกิจกรรมเป็นเรื่องดี แต่ต้องเข้าใจว่า กิจกรรมเป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้ฝึก “สุ จิ ปุ ลิ” และให้ “การศึกษา 4 ด้าน” มิใช่สักแต่ทำกิจกรรม และไม่จำเป็นต้องคิดหากิจกรรมในทุกเรื่องเสมอไปด้วย

ปัญหาหลักที่พบในปัจจุบัน คือ การที่ครูสอนด้วยวิธีการบอกเล่าอย่างเดียวแบบ “ปูพรม” ไปทั้งห้องเรียนที่มีนักเรียนรับได้เร็วช้าต่างกัน บางคนเข้าใจ บางคนไม่เข้าใจ ครูจึงต้องหาเทคนิควิธีที่จะช่วยคนเข้าใจช้า และส่งเสริมคนเข้าใจเร็ว มิให้เขาเบื่อหน่ายที่จะต้องเรียนในอัตราความเร็วเท่าคนที่ช้า ซึ่งมีหลายวิธี เช่น ให้เด็กเก่งช่วยครูสอนเด็กอ่อน ให้เด็กเก่งทำแบบฝึกหัดเพิ่มเติม หรือกิจกรรมพิเศษ ในระหว่างที่ครูช่วยเหลือเด็กอ่อน การสอนที่ดีต้องพยายามเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ตั้งคำถามให้เด็กคิด ฝึกให้เด็กตั้งคำถาม ฝึกสังเกต และศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง สิ่งใดที่ขังได้ ตรวได้ วัดได้ นับได้ ก็ควรให้เด็กทำ เพื่อฝึกให้เป็นคนที่ละเอียดเที่ยงตรง ไม่คาดเดา การศึกษา 4 ด้าน ดังกล่าวมาแล้ว ไม่จำเป็นต้องฝึกหัดละด้านเสมอไป แต่สามารถบูรณาการในการสอนแต่ละครั้ง หรือแต่ละเรื่องได้ และ “สุ จิ ปุ ลิ” ก็ไม่จำเป็นต้องมีน้ำหนักเท่ากัน หรือ เรียงลำดับก่อนหลังตามนั้นทุกประการเสมอไป สรุปแล้ว คือ ครูต้องถามตัวเองเสมอว่า นักเรียนมีโอกาฝึก สุ จิ ปุ ลิ หรือไม่ และได้รับการศึกษาครบทั้ง 4 ด้านหรือไม่

สิ่งที่มักจะเข้าใจกันผิด ๆ อีกประการหนึ่ง คือ มักพูดกันว่า การท่องจำแบบนกแก้ว นกขุนทอง เป็นสิ่งที่ไม่ดี จึงอาจเข้าใจกันว่า ต่อไปนี้ ไม่ต้องท่อง ไม่ต้องจำกันแล้ว ความจริงควรจะกล่าวว่า การท่องจำที่นักเรียนไม่เข้าใจความหมาย เป็นสิ่งที่ไม่ดีประโยชน์ ถ้าเขาท่องจำเพียงเพื่อให้สอบได้ โดยไม่เข้าใจสาระที่จำ การจดและจำยังคงเป็นหลักสำคัญ คือ เป็น สุ และ ลิ แต่ถ้าจะให้เด็กเรียนฉลาดขึ้นก็ต้องมี จิ และ ปุ ด้วย การท่องจำจึงจะมีประโยชน์มาก และนำไปสู่การคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ได้

ข้าพเจ้า เชื่อว่าทุกฝ่ายปรารถนาดี อยากจะให้มีการปฏิรูปการเรียนการสอน และอยากที่จะกระตุ้นครูให้ตื่นตัว แต่ในภาคปฏิบัติต้องอย่าทำให้ครูสับสน และระวังอย่าให้หลงทางเพราะถ้ามีแต่ยี่รูแบบ ก็อาจทำให้ครูและเด็กเอาแต่จะทำกิจกรรม รักแต่ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ที่ได้จากการทำกิจกรรม โดยไม่มีแก่นสารหรือสาระอะไร ลงท้าย ครูก็เหนื่อยเปล่า เด็กก็ไม่เก่ง ไม่ดี ไม่มีสุข ยิ่งกว่าเก่า